

9-10. 1992-1993 Ptuj (Szlovénia)

Az ezredévek kincsestárának elnevezett római-kori Petovia városában megismerhetjük (egy múzeum-látogatás keretében) a szlovén és a magyar történelem közös vonásait;

– a Ptuj városáról szóló video-film segítségével képet kaptunk a település múltjáról, jelenéről;

– megismerhettünk a „busójáráshoz” szükséges maszkok elkészítésének, díszítésének módját;

– volt alkalmunk találkozni az Olaszországban élő szlovének egy csoportjával, s szomorúan állapíthattuk meg, hogy az asszimilációt tekintve mérföldekkal előttük járunk;

– a tábor nyelvi szintjét már majdnem az idegen nyelv tanulásának nivójára kellett csökkentenünk, de szerencsére megmaradtak a népszerű tréfás vetélkedők, nyelvi játékok, rövid dialógusok (sok mozgásos elemmel fűszerezve);

– üde színfolt volt a strandolás és a hajókirándulás a Dráván;

– a tavalyi évben gyermekeinket szlovén családok fogadták be, így fokozódott a hatékony nyelvi teljesítés igénye, ez ismét előrelépés az eddigi formákhoz képest.

Még ebből a foghíjas történeti áttekintésből is kitűnik, hogy az elmúlt évtizedben nagyon sok hasznos tapasztalatot halmoztunk fel táborainkban, amiket aztán beépíthettünk az iskolai oktatás folyamatába is. Táborainkban voltak szinte minden évben előforduló jól bevált ún. állandó tevékenységi formák, mint pl. a rövid, a gyermekek fantáziájához közel álló szövegek olvasása, majd eszmecsere, amit sok rövid lélegzetű párbeszéddel tettünk színesebbé, ezek eljátszása szerepjátékokban, továbbá az ifjúsági filmek és bábelőadások megtekintése is tetszést aratott. Ugyancsak népszerű volt a dal- és tánctanulás, valamint az író-olvasó találkozók (rendkívül tudatos és találó volt a gyermekek nyelvén kiválóan értő, már a találkozás pillanataiban kontaktust teremteni tudó irodalmi személyiségek kiválasztása) jól bevált módszere. Egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy létezik ennél hatékonyabb forma az olvasók táborának szélesítésére.

Miért érhetne meg tízéves jubileumát és miért fontos nekünk ez a fajta nyári nyelvi táborozás?

Azért, mert eddig ez a legjobb „országismereti tankönyv”, amit valaha is kitaláltak. E tábornak köszönhetően indulhat útnak évente 30 rábavidéki gyermek, hogy (közülük sokan előbb, mint szüleik, nagyszüleik) megláthassák az Adriai-tengert, Ljubljanát, Maribort, Ptuj városát, megismerkedhessenek anyaországuk jelenével, múltjával, az ott élő emberek nyelvével, szokásaival, a szinte páratlan szépségű földrajzi adottságokkal, hogy eljuthassanak „sorstársainkhoz”, az Olaszországban élő szlovénekhez.

DOMJÁN LÁSZLÓ

Horvát iskolákba – horvát irodalmat

„A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól”, valamint „A közoktatásról” szóló LXXVII. sz. és LXXIX. sz. törvények paragrafusai között a nemzetiségi identitástudatot fejlesztő tevékenység egyik fő feladatként jelentkezik a nemzetiségi tanulók esetében. A törvények feladatul tűzik ki a nemzetiségi tanulóknak saját történelmük, történelmi múltjuk, irodalmuk, művészetük tanulmányozását, valamint az anyanyelv irodalmának, nyelvének és történetének ismeretét – az anyanyelv vonatkozásában, ami a mi esetünkben Horvátországot jelenti.

Az általános iskolai oktatás, nevelés keretében az anyanyelv és irodalom oktatásának legfőbb feladata a beszédképesség fejlesztése mellett a „szó művészetének” megismerése.

A magyar oktatásügyre vonatkozó viták és próbálkozások idejében a strukturális és tartalmi átalakulások – az óvodától az egyetemekig – a horvát nyelv és irodalom oktatására, fejlesztésére döntő hatást gyakorolnak.

Jelenleg egyértelmű, hogy a magyar közoktatás és a nemzetiségi oktatás között a lépéshátrány szembetűnő. Ha most nem találjuk meg oktatásunk fejlesztésének lehetőségeit, a kisebbségi oktatás lemaradása egyre nagyobb lesz. Összejöveletek, tanácskozások, konferenciák során (Murakeresztúr, Szombathely, Budapest, Veszprém, Harkány, Baja) megfogalmazódott a nemzetiségi pedagógus-társadalom óhaja, bár esetleg nem vették figyelembe a szülők, a tanulók, a társadalom igényét. A vágyak azonban csak igen ritkán konkretizálódtak. A nyelvek (horvátszerb és szerbhorvát) szétválasztása csökkentette a szakemberek és az innovációs gárda létszámát, – a horvátok és a szerbek most külön-külön próbálják megoldani gondjaikat, figyelembe véve a hazai, az anyaországi és az európai oktatás feltételeit.

A horvát nyelv és irodalom oktatásának alapkonceptiója 1993. tavaszára elkészült, meghagyva az iskolamodell választásának lehetőségét (nyelvoktató-kéttannyelvű-átmeneti) a helyi igények és lehetőségek szerint. Viszont a horvát irodalmi nyelv és irodalom oktatásának tartalmát illetően kétségtelen, hogy:

1. A horvát irodalmi nyelvet a tájnyelv lehetőségeit kihasználva kell oktatni.
2. A diákokkal meg kell ismertetni a Magyarországon élő horvátok népköltészetét és műköltészetét.
3. Ugyancsak ismerniük kell az anyaország népköltészeti és műköltészeti alkotásait.
- 4.) Fel kell hívni figyelmüket a világirodalom népköltészeti és műköltészeti gyöngyszemeire is.

A horvát irodalmi nyelv és irodalom tanterv-tervezetek olyan követelményrendszerrel építettek ki (Horvát nyelv oktatásának alapkonceptiója), amely felülről lefelé haladva főiskola, középiskola, általános iskola, óvodai nevelés vonatkozásában a realitást veszi alapul. Bár értelmiségi körökben gyakorta az a nézet dominál, hogy a nyelv családi környezetben él, fejlődik, el kellene választanunk idealizált szemléletünket a valóságtól (mely olyan – amilyen) hogy koncepciók, programok tantervek kidolgozásakor reálisak legyünk. Sajnos sokévi mérési eredmények bizonyítják, hogy az óvodába lépő gyermekek zöme (93%) alig néhány szót hoz a családból az intézménybe ősei nyelvéből. Ennek alapján nyilvánvaló tehát, hogy a nyelv- és irodalomoktatást a nulláról kell elkezdni. A megoldás kulcsa kezünkben, főleg az értelmiség és a pedagógusok kezében van. Ebben a helyzetben az óvodákban, általános és középiskolákban, a főiskolákon és az egyetemeken horvát irodalmat, népköltészetet és műköltészetet és Magyarországon született horvát irodalmat egyaránt kell tanítanunk.

Kardinális kérdés a művelődési anyag mennyisége és a követelményrendszer szintje. Áttanulmányozva az anyanemzet régi érvényes és mai programjait, összevetve néhány európai országgal e témakörhöz kapcsolódó programjaival, hiszem és vallom, hogy az említett intézményekben tanítható és tanulmányozható a horvát irodalom. Elengedhetetlen viszont, hogy megjelöljük azon kulcsfontosságú témaköröket, anyagokat, amelyeket az oktatás, és nevelés valamennyi szintjén és intézményformájában oktatni kell az óvodától az egyetemekig. Így merül fel a kérdés: *kit, és kitől mit* szükséges a tantervtervezetek művelődési anyagába iktatni, tervezni, hogy az anyag koncentrikus rendszere biztosítsa az ismeretbővítés állandó jellegét korok és irányzatok szerint. Egyértelmű, hogy ezen válogatások nem nélkülözhetik a szubjektivitást, mint általában a különböző antológiák, az irodalmi olvasókönyvek, de mindemellett úgy kell terveznünk, hogy az összeállítást bírálatokkal, javaslatokkal kiegészítve aránylag jó programot biztosítsunk a horvát irodalom oktatásához, tanulmányozásához.

A programtervezeteknél fontos kritérium, hogy elasztikusak, a sajátos helyi viszonyokra is alkalmazhatóak legyenek. Mindent összevetve, viták, értekezések, egyeztetések alapján véleményem szerint a következő korszakoknak, irányzatoknak, irodalmároknak műveiknek kell szerepelniük a horvát irodalom tantervének programjába a horvát általános iskolákba:

1.) Horvát népköltészet

Kiszámlolók, mondókák, népmesék, közmondások, szólások, találós kérdések, lírai, epikai népdalok, népballadák, népi drámai szövegek.

2.) Magyarországon élő horvátok népköltészete

Kiszámlolók, mondókák, népmesék, közmondások, szólások, találós kérdések, lírai, epikai népdalok, népballadák, népi drámai szövegek.

Minden nyelvi terület (ča – kaj – što) bővebben dolgozza fel saját nyelvterülete népköltészetét, nem elhanyagolva hazánkban élő más horvát nyelvi területek irodalmát.

3.) Szláv írásbeliség kezdetének irodalma

Írások, történetek, nyelvtörténeti adatok alapján Cirill és Metód vonatkozásban. Keszthelyi szláv kultúra. Zalavár

4.) Horvát középkori irodalom

Legrégibb írott emlékek. Történetek, leírások. „Bačanska Ploca” (Baskai tábla) „Ljetopis popa Dukljanina” (Dukljanin évkönyve) „Šibenska molitva” (Šibenikből ima) „Narodil se kralj nebeski” (Megszületett az Úrjézus) Nyelvi területek szerint lehet szelektálni.

5.) A horvát humanizmus és reneszánsz irodalma

Történetek, leírások *Janus Pannonius*, *Pavao Ritter Vitezović*, *Matija Petar Katančić* tevékenységéről.

A dubrovnikai – dalmát irodalmi alkotások mellett közöljük a Dubrovnikai Köztársaság gazdasági, politikai, művészeti életét bemutató írásokat, *Marin Držić* műveit, majd a barokk és manierinizmus korát *Ivan Gundulić*, *Petar Zrinski*, *Andrija Kačić Miošić*, *Titus Brezovački* műveinek részleteivel, átírásaival illusztráljuk.

6.) Illirizmus, a horvát nemzeti újjászületés irodalma (Romanticizmus irodalma)

Fabulák, történeti adaptációk segítségével mutassuk be a „Hrvatska domovina” – Antunk Mihanovic által írt himnusz történetének, születésének körülményeit, a horvát nemzeti újjászületés irányzatait, az irodalmi nyelv megeremtését (*Ljudevit Gaj*).

Hangsúlyozzuk Iván Mazuranc-nak és Petar Preradovic-nak ez irányzat kulcsfontosságú képviselőinek szerepét. A mérleg nyelve természetesen Preradovic oldalára billen anyanyelvéhez fűződő érzelmi kötődése alapján.

7.) A realizmus horvát irodalma

(*Senoa* kora mint előrealizmus kora.)

Elengedhetetlen August Senoa műveinek, és a műveiből vett részletek tárgyalása és *Ante Kovacic*, *Vjenceslav Novák*, *Silvije Strahimir Kranjce* műveinek legalább szemelvények alapján történő megismertetése.

8.) A horvát modernizmus irodalma

Antun Gustav Matos, *Vladimir Nazor*, *Vladimir Vidric*, *Dragutin Domjanic*, *Fran Galovic*, *Ivana Brlic Mazurani*, műveinek, életének bemutatására irányuljon.

9.) A két világháború közötti időszak horvát irodalma

Antun Branko Simic, *Miroslav Krleža*, *August Cesarec*, *Gustav Krklec* életét és műveiket kell tanulmányozni.

10.) Napjaink kortárs horvát irodalma

Dragutin Tadijanovic, *Dobriša Cesaric*, *Ivan Goran Kovacic*, *Miroslav Krleža*, *Slavko Kolar* kulcsfontosságú munkásságát kell feldolgozni. Mellettük be kell mutatni *Milivoj Slavic*, *Slavko Mihalic*, *Jure Kastelan*, *Vesna Parun*, *Vjekoslav Kaleb*, *Ranko Marinkovic*, *Vladan Desnica*, *Antun Soljan* stb. műveit.

Óriási válogatási lehetőség. A különböző lexikai követelmények automatizálására pedig a páratlanul gazdag horvát gyermekirodalom áll rendelkezésünkre. (*Ivana Brlic Mazuranic*, *Grigor Vitez*, *Zvonimir Balog*, *Gustav Krklec*, *Staislav Femenic*, *Drago Ivanisevic*, *Suncana Skrinjaric*, *Ratko Zvko*, *Anto Gardas* stb.) A horvát nyelv oktatásának koncepciója alapján érdemes megemlíteni a tájnyelvek irodalmát.

11.) Magyarországon élő horvátok irodalma

Mint már említettem, (és a népköltészet vonatkozásában a programtervezetbe került) a Magyarországon született horvát irodalomnak – műköltészetnek is helyet kell biztosítanunk.

A válogatás kövesse az 1945 előtti kulcsfontosságú alkotókat, alkotásokat és az 1945 utáni irodalmat írott kiadványok alapján.

Természetes, hogy e művelődési anyagban helyet kell, hogy kapjon a gyermek és ifjúsági irodalom is.

Összegezve a fentieket: a horvát irodalom oktatásának ezen alapjához szükségeltetik egy szakmai testület létrehozása, amely hivatott lenne egyeztetni az ehhez hasonló értékelések tartalmát (ha ugyan léteznek ilyen szinten) és hozzálátna a konkrét irodalmi anyag válogatásához, átírásához az általános vagy középiskolai szintnek megfelelően.

Úgy gondolom, hogy éppen ez a munka legaprólékosabb és legnehezebb, hiszen a válogatást, átdolgozást a lexikai egységek számának, a nyelvismeret szintjének, a követelményrendszernek megfelelően kell elvégezni. Ha pedig nem leszünk képesek e lépésre, ha munka helyett csak javaslatokra, elképzelésekre, legyintgetésre futja, a horvát nyelvoktatás hazánk közoktatásához képest lépéshátránya csak nőni fog.

BLAZSETIN ISTVÁN

Óvodai életmódszervezés a nemzetiségi gyermekcsoportokban

A Benedek Elek Óvóképző Főiskola német nemzetiségi tagozatos hallgatói hivatásuk gyakorlására az 1989-ben kiadott ONP szellemében kísérleti jelleggel kimunkált gyakorlati képzési szisztéma, a kétnyelvű óvodai nevelési program alapelvei és módszertani útmutatásai alapján készülnek fel. Az 1989/90-es tanévtől a főiskola gyakorló óvodájának vegyes összetételű gyermekcsoportjában nevelési-képzési elgondolásaink gyakorlati megvalósításán fáradozunk. Ehhez a kísérleti munkához csatlakozott Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Fejér és Baranya megye egy-egy óvodája is.

Az óvodai nyelvtanulás fő célját a nemzetiségi identitástudat megalapozásában látjuk. Alapvető feltétel az óvónő biztos nyelvtudása és a nemzetiségi sajátosságokat őrző környezet.

Az óvónői nyelvtudás jelentőségét abban látjuk, hogy a gyermek 3-6 éves korban a szeretett személy – mint modell – utánzása révén a beszédmegértés fokára juthat el, megszeretheti a nyelvet, felkelthető a nyelv iránti érdeklődése. Rugalmas hangképző szerveinek köszönhetően játszik a német nyelvre jellemző hangzórendszerrel. Fogékony a nyelv zeneiségére, ritmusára. A nemzetiségi sajátosságok megőrzését azok a tárgyak, ruhadarabok és játékszerek jelentik, melyek érzelmileg közel állnak hozzá.

Az ünnepekre való felkészülés időszaka, a népszokások megismertetése ugyancsak jelentős a nyelvtanulás szempontjából. A nagyszülőktől, őseinktől átörökölt hagyományokat a gyerekek érdeklődéssel hallgatják.

Az utánzáson alapuló nyelvelsajátítás fő terepe a játéktevékenység, mint az óvodáskorú gyermek fő tevékenységi formája, a tanulás egyetlen eredményes útja.

Az óvodás gyermek életkori sajátosságaihoz alkalmazkodva a rendszeres nyelvgyakorlást, a naponta alkalmazott nyelvi játékokat és kiaknázott beszédhelyzeteket jelentősnek tartjuk.

Alapelveink:

1. A vegyes összetételű gyermekcsoportban a gyermeki személyiség optimális fejlődése a játéktevékenységen belül a spontán tanulásal és irányított nyelvtanulással, valamint az egyéb tevékenységi formákkal érhető el.

2. Az osztatlan csoportban a biztos óvónői nyelvtudás, – mint modell – mellett a nagyobb gyermekek pozitív hatása érvényesül az utánzáson alapuló nyelvtanulásban.